

Редакційна колегія загальноакадемічної книжкової серії «Наука України у світовому інформаційному просторі» започатковує нову рубрику «Дискусійна трибуна», у межах якої планує обговорення сучасних проблем розвитку наукової та науково-технічної сфери в Україні.

Замість вступу. Кожна людина, а в першу чергу — інтелігентна, якщо їй не байдужа майбутня доля України і якщо вона досягла певного рівня бачення проблем, пов'язаних з розвитком наукової та науково-технічної сфери, не має права бути осторонь подій, що відбуваються сьогодні в нашій державі. При цьому необхідно врахувати такі обставини. Люди неохоче розстаються з духом «тих часів», тобто радянських, особливо якщо «ті часи» прийшлися на їхню молодість. Але перехід будь-якої системи з нижчого рівня функціонування, як це було за «тих часів», до вищого рівня, як це має бути зараз, повинен супроводжуватися змінами системи управління. Водночас нова якість, що проявляється у системах вищого рівня, не може бути передбачена на основі знань про систему нижчого рівня. Тому необхідно мати перспективне бачення системи вищого рівня. На жаль, сьогодні в Україні, ні в економічній сфері, ні в науково-технічній (не кажучи про ідеологічну), немає у суспільстві такого перспективного бачення. Це призводить до явного занепаду активності всіх складових системи управління сучасної України, у т. ч. науково-технічної, та її деградації в цілому.

Чи є вихід з цього зачарованого кола? Існує велика різниця між політичною, ідеологічною та науковою сферами. Десь я прочитав такі визначення: *політика* — це мистецтво неможливого, помножене на необґрунтовану переконаність; *наука* — це істина, помножена на сумнів.

Отже, проблема з проблем: як у політичній сфері зі світу ілюзій та уявних цінностей перейти до нової реальності, яка має базуватися на перспективному баченні системи «Україна»? Як в економічній сфері ресурсозатратну та ресурсозалежну економіку зробити інноваційною. Вирішальну роль тут має відігравати розвиток науки: гуманітарної — для вирішення першої з проблем, а для другої — ефективне упровадження наукових знань до реального сектора економіки з метою забезпечення її інноваційності. А щоб формувались такі істинні (унікальні) наукові знання, необхідно підтримувати відповідний рівень фундаментальних і прикладних досліджень у державі.

Про сучасний стан фундаментальної та прикладної науки в Україні написано вже багато. Були оприлюднені окремі рекомендації щодо виходу з ситуації, що склалася протягом останніх років, а

Інтегровані показники розвитку наукової сфери 25 країн

Країна	Оцінка	Країна	Оцінка
Сполучені Штати Америки	100	Індія	3,2
Федеративна Республіка Німеччина	20,4	Тайвань	3,1
Китайська Народна Республіка	19,8	Ізраїль	2,6
Японія	18,4	Сингапур	2,6
Велика Британія	16,9	Швеція	2,5
Франція	11,7	Бельгія	1,9
Канада	8,3	Данія	1,5
Південна Корея	6,7	Австрія	1,4
Італія	6,1	Російська Федерація	1,3
Іспанія	5,5	Гонконг	1,3
Швейцарія	4,9	Бразилія	1,2
Австралія	4,4	Фінляндія	1,0
Нідерланди	4,0		

саме зниження рівня фундаментальних і прикладних досліджень та відсутність об'єктивної оцінки внеску наукових установ та окремих учених України у світову скарбницю наукових знань. На нашу думку, ця проблема потребує негайного розгляду на державному рівні та прийняття відповідних законодавчих та урядових рішень.

Щодо запитання, чому не працюють механізми трансферу знань у виробничу сферу, тобто чому немає впроваджених інновацій, ми подаємо тут коментар на цю тему — статті О.А. Мазура та інші матеріали, які пропонуємо до широкого обговорення у «Дискусійній трибуні».

А де Україна? Є очевидний факт — стан розвитку науки в державі є відображенням стану її суспільства та його хвороб — економічних, політичних, соціальних. Але є й непрості питання: як визначити стан розвитку науки в державі? Які показники використати для такого визначення?

У журналі «Scientific American» за жовтень 2012 р. запропоновано алгоритм кількісного оцінювання наукових здобутків на основі кількості опублікованих статей у реферованих наукових журналах, кількості патентів, відсоткового відношення витрат на науку (з боку держави та комерційних структур) до загального обсягу ВВП та кількості студентів у вишах, які вивчають наукові та технологічні дисципліни.

На думку експертів, такі інтегровані показники доповнюють один одного і в цілому можуть бути прийнятими для оцінки стану розвитку науково-технологічної сфери держави. Зрозуміло, якщо публікації наукових статей є добрим показником рівня фундаментальних досліджень, то кількість патентів дає відповідь на питання, як держава використовує здобутки фундаментальної науки.

У таблиці наведено інтегровані оцінки 25 найуспішніших країн світу (в умовних одиницях порівняно з США, за даними журналу «Scientific American»).

Я.С. ЯЦКІВ, академік НАН України